

Станковић, како Панћић подвлачи, прелази сваку до тада постојећу границу у форми и, са њом нераскидиво везаној, садржини исприповеданог, у представи морала, сексуалности, традиције, редом их релативизујући. Као писац границе он и у Панћићевој студији добија позицију граничног писца. Он је последњи на кога је усмерено детаљно тумачење, док након огледа о Станковићу следе два прегледна поглавља. Овим је сугерисано да се фокус, након појаве Станковића, коначно расипа. На том се месту дозива у помоћ наше умеће праћења приче, у коме би требало да наликујемо Станковићевом приповедачу који успева да се распрсне у врањанском фиктивном свету, потом се фокусира на јунака и са њим срaste, затим изнова мењајући свој фокус као да је најприроднија ствар бити способан да будеш свако.

Ово је можда и коначна способност онога ко уме да исприча, али и онога ко уме да прочита причу, јер да би комуникације уопште било ми морамо бити способни да се ставимо у позицију свог саговорника и разумемо га. Указаћемо на крају на занимљиво Панћићево кретање кроз ауторе и текстове. Једно од главних питања у првом поглављу о Доситеју било је колико је у његовом делу аутобиографских елемената. Од овог питања о појединачном искуству аутора на почетку стижемо до финалног мноштва гласова, до стапања у коме више није толико важно шта аутор учитава од себе у дела него ко је имао свој глас којим је водио дијалог са традицијом. Долазимо до убрзања темпа и скраћивања. У језгру остаје само прича, чије чување Панћић препоручује. На крају, све што вреди запамтити и о(п)стаје само у причи.

Мсп Најталлија П. Јовановић
Универзитет у Београду
Докторанткиња на Филолошком факултету
Студентски трг 2, 11000, Београд, Србија
njnatalijajovanovic@gmail.com

UDC 821.133.1.09 Le Clézio J. M. G. (049.32)
UDC 316.323.83(049.32)

СА СИЛАМА ПОСТКОЛОНИЈАЛНИМ ИЛИ ТЕОРИЈСКО УСТОЛИЧЕЊЕ КЊИЖЕВНОГ АКТИВИЗМА

(Јелена Арсенијевић Митрић. *Terra amata vs. Terra nullius*:
Дискурс о (и)ос(т)колонијализму у делима Б. Вонџара и Ж. М. Г. ле Клезиоа.
Крагујевац: ФИЛУМ, 2016)

Монографија Јелене Арсенијевић Митрић *Terra amata vs. Terra nullius*: Дискурс о (и)ос(т)колонијализму у делима Б. Вонџара и Ж. М. Г. ле Клезиоа представља верно сведочанство о значају ангажованости и друштвене одговорности књижевности и њених посленика. Ауторка у компаративном кључу анализира књижевно-уметничка, публицистичка и антрополошка остварења аустралијског писца српског порекла Б. Вонџара и француско-маурицијског књижевника Жан-Марија Гистава ле Клезиоа и расправља о поставкама и достигнућима постколонијалних теорија. Тако назначује да књижевноуметнички текст није само засебна естетска стварност, као и да, заједно са науком о књижевности, не представља пуки епифеномен историје, већ да истовремено делује са другим историјским силама. Зато, на трагу припадника нове струје историјске критике, новоисторичара и културних материјалиста, књижевни текст третира као историјски субјект.

Књижевност и антрополошке студије Б. Вонгара и Ле Клезиоа сагледани су као „историјска поља“ у којима се догађа и нешто друго од чистог чина уметничког стварања. Њихови романи, есеји и аутобиографије рефлектују историју, али је и сами производе. У њима се одражавају доминантни културни нивои, али и индивидуални одговори на владајућу дискурзивну праксу. Не занемаривши прожимања формалних и историјских аспеката књижевног текста, ауторка је настојала да дијалектички текст једне аутономне књижевне историје опише и сагледа као синхронизовани текст једног културног система. Њен наум је да путем теоријски фундиране интерпретације историзује и прошлост и садашњост, као и саму дијалектику њиховог односа, то јест да генерише и објасни реципрочне историјске притиске услед којих прошлост обликује садашњост а садашњост активно преобликује, то јест ревидира прошлост – на чему се и темељи њихов дијалог, али и наше знање о њима. Ревизија вишевековне колонијалне историје може се, према томе, постићи посредством књижевних текстова високих естетских домета, какве стварају нобеловац Ле Клезио и несумњиви аустралијски кандидат за Нобелову награду за књижевност Б. Вонгар. Ауторка је, притом, свесна духовног и идеолошког контекста у којем се јавља и траје једно књижевно дело, али и који само производи тако што укршта или у комплементаран однос доводи више семантичких поља, због чега улази у активан дијалог са различитим облицима дискурзивних пракси. Игнорисањем границе која дели уметност, историју, антропологију, политику или економију, критичарка у својој интерпретацији слободно залази у „гуђа“ истраживачка подручја. Такав вид интердисциплинарности произлази из уверења да су сви, и књижевни и некњижевни, текстови неизоставни за сагледавање културне и политичке историје.

Управо Б. Вонгар и Ж. М. Г. ле Клезио то својим примером показују. Они су писци-антрополози који, како се у монографији истиче, „показују нескривену вољу да делују не само у оквиру затвореног света књижевног дела, већ да деловање прошире на широко поље политичког, културног и друштвеног живота, које њихове уметничке текстове окружује“. Јелена Арсенијевић Митрић инсистира на једној изузетности у њиховим уметничким биографијама – сагласности и повезаности њиховог дела и вануметничке егзистенције. Неизоставно, отуда, у своја тумачења и опсервације уграђује и сазнања о културноисторијској конотацији и друштвеним позицијама самих писаца. Како нас уверава, и један и други књижевник нуде изван обрт у перспективи посматрања теме колонизације. Везујући своју егзистенцију за оне заједнице о чијој историји и култури сведоче, исходе колонизације сагледавају из угла тих заједница, а не колонизатора, у овом случају, носилаца моћи и хегемонијалних наратива. Сâм живот тих племена и народа, као и њихове културне особености описују изнутра, а не са становишта европског белог човека и његовог система вредности. Јелена Арсенијевић Митрић напомиње да се ови аутори у својим аутобиографијама – Б. Вонгар у *Динџов леџу* из 1999. године и Ле Клезио у *Африканицу* 2004. „доследно одричу колонијалних образаца приповедања о другим просторима и културама“ и да је „њихова примарна позиција критиковање европског колонијализма и довођење у питање западног, расистичког топоса о супериорном белцу и инфериорном урођенику“. Зато, сходно унутрашњем активистичком пориву, као и њихова критичарка, уведе могућност деперспективизације како би се доспело до уметничке, односно историјске истине.

Ауторка расветљавањем дискурса о постколонијализму у делима Б. Вонгара и Ле Клезиоа, кроз пет поглавља са опсежним уводом и додатком у облику *Appendix*, одважно проблематизује два општа места доминантне представе света, коју је успоставила академска јавност развијених (пост)колонијалних земаља. Једно је разобличавање тековина колонијализма, прећуткиваних или фалсификованих у

западној историографији, као и упућивање на облике и исходе тренутних колонијалних процеса. Друго је темељна деконструкција идеја и домета просветитељства које су условиле погубне видове колонизације и неокolonизације током XIX, XX и у првим деценијама XXI века. Управо уметнички и интелектуални ангажман истинољубивих Б. Вонгара и Ле Клезиоа оповргава цивилизацијске домете колонијалних политика и идеологија Центара Моћи. Ови уметници заступају идеју о нужности ревизије постојеће историографије ради откривања пуне истине о правим циљевима и последицама колонизације. Њихов књижевни дискурс и егзистенција с ону страну канонизованих естетичких, етичких, духовноисторијских и идеолошких параметара заговара редефинисање извесних конститутивних појмова. Они преиспитују уврежену еквиваленцију између термина *цивилизација* и *колонијација* и уводе преокрет у синхроним и дијахроним именовању представника *цивилизације* односно *варвара*. Истовремено, залажу се за превредновање духовноуметничких остварења у оквирима првобитних покорених култура, али сходно алтернативним, неиндоктринираним аксиолошким критеријумима. У Вонгаровим и Ле Клезиоовим књижевним и антрополошким радовима Јелена Арсенијевић Митрић ишчитава записе са истраживања који показују да су аутохтоне културе на простору данашње Аустралије, Јужне Америке, Африке и Океаније старије од првобитних заједница на простору Европе, као и да су цивилизацијски домети таквих, сада уништених, народа и цивилизација били на завидном нивоу у моменту када је бели човек ушао у њихов посед и отпочео вишевековну акцију њиховог истребљења. Као посебну тему ови аутори, превасходно Б. Вонгар, издвајају на свим нивоима деструктивне нуклеарне пробе током 50-их и 60-их година XX века. Њихов учинак је погубан не само за покорене староседеоце, већ и за цело човечанство. Међутим, како ауторка на основу својих истраживања различује, јавно мњење „просвећене“ западне хемисфере на овакве напомене и увиде ћути, а своје грешке вешто прикрива, само, притом, мењајући тезе, уводећи дупле стандарде и деконструишући појмове попут *хуманости*, *правде*, *истине*, *идентитетитета* или *раја*. Штавише, на тим постулатима приступа најопаснијем од свих оружја – организованим механизмима промене самосвести међу народима-жртвама колонизације. Присвајање *колонијалне свести* међу припадницима покорених и експлоатисаних народа, посебно њихове интелектуалне и политичке елите, једна је од најтрагичнијих последица „просвећених“ (нео)колонијалних процеса и новог светског поретка.

Теоријску потпору ауторка тражи у студијама културе, антрополошким, етнолошким и психоаналитичким истраживањима. У области постколонијалне критике ослонци су јој Еме Сезер – који је први формулисао термин постколонијализам у својој студији *Дискурс/расправа о колонијализму* из 1950. године – као и његови следбеници: Едвард Саид, Амири Барака, Чинуа Ачебе, Франц Фанон, Воле Сојинка, Нгуги ва Тионго, Роберт Јанг, Филипе Дијаз, Пјер Бурдије, Едуардо Галеано, Пауло Фреире, Аурора Моралес, Себастиао Салгадо, Џон Пилцер, Харолд Пинтер, Ноам Чомски, Свен Линдквист, Керолајн Елкинс и др. Управо на темељу таквих теоријских поставки, а аналогно Сезеровој расправи о колонијализму, ауторка *Дискурса о (пос)колонијализму* проблематизује предумишљаје, дискурзивне праксе, циљеве и тековине академског приступа овом феномену, као и културне и политичке хабитусе које им претходе или из њих проистичу. Наслоњена на изборену уметничку истину Б. Вонгара и Ле Клезиоа, она увиђа теоријско vs. практично лице и наличје постколонијализма, његову унутрашњу дијалектику, али и његову вишеструку епохалну условљеност, па и културнополитичку далекосежност.

Зато га сагледава као експериментални појам за процесе који се одвијају након периода колонизације; као теоријско образложење историјских механизма

који су обликовали савремени свет, међународне и међукултурне односе; као разложно интелектуално фундирање кризе и разоткривање хипокризије мултикултурализма – ексклузивне тековине колонијализма; као, с једне стране, вид превладавања антибинаризма, а са друге, његовог академског заговарања и демонстрирања. Постколонијализам је кровни појам за оне дискурзивне праксе које оправдавају процесе неоклонијализма и шире културну парадигму Запада, при чему су пристали на различите облике мимикрије, између осталог, и на проширење подручја теорије и умножавање, прецизније речено, пролиферацију проблематичних појмова. Коначно, у монографији је указано и на онај вид постколонијалног дискурса који је део етички и интелектуално легитимне стратегије диференцирања и конфронтација колонијалне и антиколонијалне свести самих креатора и посленика постколонијалних студија, без обзира на порекло и идентитет, а сходно системском западном образовању и стеченим академским позицијама.

Сагласно свом инокосном статусу, Б. Вонгар и Ле Клезио су они аутори који индигнирано обелодањују нужност промене друштвене и идеолошке парадигме. Описујући прве заједнице, они у супротстављен однос доводе матрифокално и патријархално друштвено уређење. Такав уметнички чин условљава дубокосежно преиспитивање преовлађујуће свести. Подухвативши се тог изазова, Јелена Арсенијевић Митрић индивидуациони процес и архетип иницијације, које тематизују Вонгарови и Ле Клезиоови романи, тумачи на основу теоријских поставки Јоланде Јакоби, Мирча Елијадеа, Мари-Луиз фон Франц и Џозефа Кембела. Антрополошка, митолошка и фолклорна открића које након вишедесетинских истраживања Вонгар и Ле Клезио укључују у своја дела, Арсенијевић Митрић доводи у везу са радовима и увидима Марије Гимбутас, Леви-Строса, Ериха Фрома, Роберта Грејвза, Ријан Ајслер, Тони Ливерсејд и других. Тиме указује на присуство једне снажне струје истраживања која умногоме употпуњује актуалне реконструкције духовних и друштвених токова првобитних људских заједница и превазилази научне закључке о антагонизму као императиву, трајном и неприкосновеном генератору људских односа. Мирољубивост, као иманентни егзистенцијални постулат сваке матрифокалне заједнице, искључује било какав наговештај борбе између појединаца и колектива који је, како је историја посведочила, својствен патријархалној парадигми. Одсуство хијерархијског уређења света и непознавање номенклатуре друштвених односа не може имплицирати борбу ради освајања пожељних позиција и поседовања моћи. Уметничко залагање за неборбеност као природно стање духа и облика колективне свести отуда је у директној колизији са хегемонијом ратничке слике света. Њено уметничко подстицање и објављивање, премда носи императив обнављања ратним дејствима разорене стварности, субверзивно је по постојећи и нови светски поредак који своје оправдање црпи у непрестаном ратовању.

Имајући у виду да је књижевност поље на којем се воде прикривене битке између доминантног дискурса власти и субверзивних тежњи маргинализованих друштвених група, јер су друштвенополитички господари присвојили сферу културе, Јелену Арсенијевић Митрић у оба дела *Appendix* – *О варварима у доба неоклонијализма* и *Срби као варвари Европе у дискурсу појединих теоретичара постколонијализма* – занима на који начин Моћ или Власт успоставља и одржава доминацију у друштвеном, политичком и културном животу, односно како претежан дискурс овладава субверзивним и дисидентским дискурсима, али и којим путевима ти видови говора и мишљења, упркос репресији, долазе до изражаја, те могу довести у питање функционисање Моћи. Предмет такве поставке и анализе јесте бомбардовање Србије 1999. и медијска и академска слика Србије од деведесетих година XX века у западном свету. Доминантан дискурс заступају и многи интелектуалци, уметници и теоретичари постколонијализма. Ипак, поједини, у

духу воље за постколонијалном као историјском истином, формирају и дисидентске наративе о Србима, због чега често бивају потиснути на друштвену маргину.

У монографији *Terra amata vs. Terra nullius* отуда је на делу двострука – стваралачка и интелектуална – субверзија: методолошки утемељено и прегледно осветљавање и устоличење подривалачког садржаја самог књижевног текста и, његовим посредством, контра одговор на доминантни дискурс моћи који је узурпирао право на историјску истину. Јер, како Јелена Арсенијевић Митрић доказује, ангажовани текст представља рефлексију друштвено-политичке одговорности коју на себе преузима један уметник и интелектуалац. У зависности од природе и степена такве одговорности бива легитимизован и сваки облик књижевноуметничког активизма ради откривања светлости уметничке истине којом ће бити обасјана и историјска стварност.

Др Јана М. Алексић

Институт за књижевност и уметност
Краља Милана 2, 11000 Београд, Србија
tiamataleksic@gmail.com

UDC 811.163(082)(049.32)
82.0:061(497.2 Veliko Trnovo)(082)“2016”

МЕЂУНАРОДНА НАУЧНА КОФЕРЕНЦИЈА ЈЕЗИЦИ, КУЛТУРЕ, КОМУНИКАЦИЈЕ (3–4. јуни 2016. год. Велико Трново)*

Године 2016, 3. и 4. јуна на универзитету *Свјетли Тирило и Методије* на Филолошком факултету у Великом Трнову одржана је међународна језичка конференција *Језици, културе, комуникације*. Поздравну реч на отварању имали су проректор великотрновског универзитета проф. др Стојан Буров и деканица филолошког факултета проф. др Ценка Иванова.

Пријављено је било 93 реферата и рад се одвијао у следећим секцијама: 1. *Лингвистичка исцртавања*, 2. *Литерарна исцртавања*, 3. *Медији и комуникације*, 4. *Превод – теорија и пракса*, 5. *Методика и дидактика* и 6. *Докторанди и студенти*. Учесници скупа дошли су из шест словенских земаља: Бугарске, Русије, Украјине, Чешке, Пољске и Србије и радове су читали на матерњем језику, иако је било и оних на енглеском. Највише реферата пријављено је и прочитано у секцијама *Докторанди и студенти* (25), *Лингвистичка исцртавања* (23) и *Литерарна исцртавања* (22).

У првој, језичкој, секцији реферисали су следећи аутори на побројане теме: Надежда Костова (*Нови знакови у бугарском језику*), Надежда Стаљанова, Елена Крејчова (*Лексички минимум за славистику – изазови пре израде многојезичких помагала за филологе*), Велин Петров (*Бугарин у фразеологизмима суседних народа*), Гордана Драгин (*Урбана дијалектологија у Србији (Говор Новоџ Сада)*), Катја Иса (*Мултипликациона природа методе примењене у великотрновском језику*), Лудвиг

* Овај прилог настао је у оквиру пројекта Дијалектолошка истраживања српског језичког простора (178020), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.